

Goran Vojnović
JUGOSLAVIJA, MOJA DEŽELA

Barbari

1.

Moje otroštvo se je nekega čisto običajnega zgodnjepoletnega dne leta 1991 nenadoma končalo. Bil je soparen dan in odrasli so že od ranega jutra klicali popoldansko nevihto, otroci pa smo se začudeni spraševali, od kod vsem njim, ki na vrtičkih v Šijani nimajo posajenih pomidorov in zigantov, potreba po dežju sredi kopalne sezone. Naš svet je bil takrat pač še vedno zelo drugačen od sveta naših staršev in odrasli so bili za nas večinoma bitja z drugega planeta, ki so nas privlačila le, če so bila brez rok ali nog, če so si puščala lase ali brade do tal, se oblačila kot Indijanci, imela potetovirane hrbte ali mišičaste bicepse kot John Rambo 1, 2 in 3.

Enega takšnih zanimivih odraslih smo se odpravljali gledat tistega vročega jutra. Mario in Siniša namreč kar nista mogla verjeti, da še nisem videl tipa z rdečo bulo na obrazu, za katero so nekateri trdili, da je samo ogromen tumor na možganih, drugi pa so bili prepričani, da gre za bulimijo, neko novo bolezen, o kateri se je že govorilo po televiziji in ki baje, kot je trdil Siniša, človekovo glavo počasi spremeni v ogromno rdečo bulo. Tipa z bulo so do tedaj videli že vsi razen mene, mi je zatrjeval Mario, medtem ko mi je Siniša drugo za drugo našteval prigode z njim v glavni vlogi. Tako se je začela nekoč na Vidikovcu, po besedah največjega pulskega nakladača, neka nemška turistka v šoku odmikati od njega in je hodila v rikverc vse do svojega hotela na Verudeli, neka italijanska družina pa naj bi o njegovem obstoju obvestila celo policijo in italijansko veleposlaništvo v Beogradu. Oba, Mario in Siniša, sta trdila, da tega človeka moram videti, saj da je normalna samo polovica njegove glave, druga polovica pa

je napihnjena in rdeča kot prerezana lubenica ali košarkarska žoga.

Ni me bilo treba dolgo prepričevati, in že kmalu smo vsi skupaj marširali mimo trgovine proti samskemu domu na oni strani Vitezićeve ulice. V tej na smrt dolgočasni beli pravokotni stavbi so poleg tipa z bulo večinoma živeli Uljanikovi delavci, ki so po napornih delovnih dneh v ladjedelnici popoldne v miru posedali pred vhodom, žulili svoja nikšička in sarajevska piva in prežvekovali svoje bosanske teme. Živeli so, čeravno za prvim vogalom od naših blokov, v nekem svojem, vzporednem in za nas skorajda nevidnem svetu, se družili bolj ali manj le med sabo in se ob večerih zbirali v skupnem prostoru v pritličju samskega doma, da bi gledali »Dnevnik«, prenos nogometne tekme ali kakšno domačo nadaljevanko.

Čez dan pa je, tako sta mi na poti razložila o vsem poučena prijatelja, pred televizorjem običajno ždel tip z bulo, ki je od ranega jutra nepremično spremljal program TV Zagreb, od »Smogovcev« do dokumentarnih oddaj, ki jih je »odabrao« legendarni Đelo Hadžiselimović. Govorilo se je, tako Siniša, da so nekoč sostanovalci že zbrali denar, mu kupili majhen portabel televizor in mu ga namontirali v sobo, a da je on še kar naprej vsak dan visel tam, v skupnem prostoru, čeravno se ni nikoli pogovarjal z nikomer. Mario je še dodal, da mu je baje nekoč varilec Vaha vsakih deset minut zamenjal program, pa tip sploh ni reagiral, kakor da bi mu bilo čisto vseeno, kaj gleda.

Ob teh zgodbicah sem prispel pred vhod samskega doma z velikimi pričakovanji, skoraj tako velikimi kot taktat, ko smo se na predvečer premierne predstave odpravili do cirkuškega šotora ob stadionu Istre, da bi tam na skrivaj videli vaje cirkusantov, a nas je, še preden smo se priplazili po visoki travi in uspeli pokukati v notranjost,

prestrašila mala kričeča Cigančica, da smo trije veliki fan-tje brezglavo bežali pred tem drobcenim črnim bitjem vse do Patinaggia.

A tistega dne v samskem domu nismo mogli naleteti na situacijo, bolj drugačno od pričakovane. Namesto osamljenega tipa z bulo je bila namreč mala TV-dvorana nartpana do zadnjega kotička in vsi so buljili v televizor, na katerem so se, vsaj tako se je zdelo, vrtela poročila. Vzdušje je bilo podobno tistemu lani, ko je samce po drugem Piksijevem голу na tisti nepozabni tekmi osmine finala proti Španiji zajela takšna evforija, da jih je morala miriti celo policija in je Ramo končal na urgenci, ker ga je stresla elektrika, ko je poljubljal televizor in anteno.

Dvanajst mesecev kasneje smo Siniša, Mario in jaz, iščoč v množici navijačev opoldanskega televizijskega dnevnika »čovjeka lubenicu«, presenečeni ugotavljali, da za SFR Jugoslavijo navija le še manjši del zbrane ekipe. Tej je, to je bilo vidno iz aviona, neuradno poveljeval Milo Lola Ribar, ki je vsak dan ujel gajbo ali dve piva in je zdaj glasneje od vseh tulil, da ko jebe Jugoslavijo, če je lani popušila proti ustašem iz Argentine, in da ga ona v življenju ne zanima več. Ob njem je, že tik ob televizorju, stal Mali Mirso, šestnajstletnik, ki je imel bolj odrasel obraz od Bate Živojinovića in se je temu primerno tudi obnašal in ki je zdaj vse prisotne najresneje opozarjal, da je konec sončenja, ferragosta in ognjemetov v Areni, a ni povedal, zakaj. Bilo je tu zbranih, v dvorani samskega doma, še precej ljubiteljskih kričačev, katerih neizraziti glasovi pa so nam ostajali nerazumljivi, čeravno je bilo ob pogledu na njihove zariple obraze jasno, da dajejo vse od sebe.

Ob samem vходу, na katerem smo zaradi gneče obtičali, je stal slavni pulski kinooperater Cera. Cera nas je, svoje »male komše«, kot nas je klical, zastonj spuščal na

večerne projekcije v Kinu Beograd. Takrat je bila dvorana navadno prazna, saj je vsa Pula vedela, da se Ceri po osmi uri »pomiješaju kolutovi« in vrtili filme od sredine ali od konca naprej. A ne glede na vso ljubezen do istrske biske je bil Cera eden najbolj prijaznih ljudi, kar sem jih poznal, in tudi ta dan se je, potem ko je videl, da nobenemu od nas ni niti najmanj jasno, kaj se tu dogaja, takoj obrnil k nam in nam dejal: »Neka Janezi idu na kupanje u Luksemburg, ako ne vole Jugoslavije.«

Bilo je očitno, da so se Ceri danes koluti pomešali že dosti prej kot običajno, in tako smo še naprej le začudeno gledali to od poročil hipnotizirano množico pred sabo. Vsi smo živeli v prepričanju, da je še »TV Kalendar« bolj zanimiva oddaja kot »TV Dnevnik«, zato nismo razumeli ničesar, o čemer so tu govorili. Siniša in Mario sta takoj predlagala, da se poberemo, in že krenila nazaj proti bloku, jaz pa sem vseeno želel poiskati tipa z bulo in sem stopil naprej, da bi s pogledom še malo prebrskal po množici vse bolj razjarjenih televizijskih gledalcev. A namesto »čovjeka lubenice« sem skozi stekleno steno na nasprotnem koncu dvorane zagledal nikogar drugega kot svojega očeta, ki je mimo samskega doma počasi stopal proti domu.

Moj oče se je na poti iz službe običajno vsaj za nekaj minut ustavil pri samcih, spil kakšno pivo, izvedel dnevne novice in jih pokomentiral, največkrat z Malim Mirsom, ki je bil njegov ljubljenec. A tistega dne, ko je Mirso stopal na stol pred televizorjem in zbrani množici ves razjarjen tulil, da prihajajo »vremena koja će opametiti i najveće budale«, je oče ves zamišljen hodil svojo pot, ne ozirajoč se niti za trenutek na to, kar se je dogajalo le nekaj metrov stran od njega.

Prebiti sem se skušal skozi množico in ga ujeti pred vhodom na oni strani stavbe, a sem hitro uvidel, da s tem, ko se prerivam med kričači, ki krilijo z rokami, le izzivam svojo srečo in da bi lahko mimogrede dobil kakšno »radničko« zaušnico. Zato sem se raje obrnil nazaj in se odločil, da očeta prestrežem pred trgovino. Po tistem, kar sem lahko videl, se je vlekel nenavadno počasi, in ni bilo pretirane bojazni, da bi mi ušel.

Njegov pogled je bil prazen kot pogled slepca, in ko sem stal pred trgovino in opazoval, kako se mi približuje, se je zdelo, da bo šel tudi mimo mene, tako kot je šel mimo množice v samskem domu. »Prošao kao pored turskog groblja«, bi temu rekla teta Enisa. A se je vendarle ustavil in me z vso silo objel, da sem komaj dihal in sem lahko pod njegovo uniformo čutil njegov izklesani vojaški trebuh, ki ga je tako rad razkazoval prestopajoč se po plitvini v Gortanovi uvali. Z mamó sva ga rada zbadala zaradi tega, on pa nama je prodajal zgodbo o temperaturni razliki med vodo in zrakom in o tem, da ni zdravo kar skočiti v morje. Moj oče v službi nikoli ni pil in ničkolikokrat sem ga slišal reči, da se edino v Jugoslaviji med delovnim časom spi je več kot pa po delu in da bo to državo enkrat spravilo v prezgodnji grob, a zdaj, ko me je s svojimi močnimi rokami tako močno privijal k sebi, sem najresneje pomislil, da je pijan.

Končno me je spustil, a le zato, da me je v naslednjem trenutku še močneje zgrabil za roke in potegnil k sebi ter se nato čudaško zagledal vame in me po dolgem buljenju, zaradi katerega sem pomislil, da se mu je res zmešalo, vprašal, ali bi šel z njim na tržnico po He-Mana.

Nekaj je bilo hudo narobe. Plastične figurice junakov meni ljube risanke so bile moje najljubše igrače, a jih je mama strogo prepovedala, saj sem imel doma že tri,

He-Mana, Skeletorja in Tilo, in se ji je to zdelo več kot dovolj. Trdila je, da so figurice predrage in da se z njimi tako ali tako ne igram, ker sem za to že prestar. Govorila je tudi, da jih kupujem samo zato, ker sem razvajen, in ob tem je na prav poseben način pogledala očeta, ki pa se je pretvarjal, da nima pojma, za kaj gre.

* * *

Proti trgu sva hodila v tišini in oče se ni vsakih nekaj metrov ustavil, da bi koga na hitro pozdravil, kar se je navadno končalo tako, da sem domov nesel vrečo živil s trga, on pa je do poznega večera pil tisto eno na brzaka z Vlatkom ali Matetom. In potem zvečer pijan objemal mamu, ki se mu je užaljena izmikala in ponavljala, da se bo naslednji mesec objemal samo s svojimi pijandurami. Tistega dne je oče hodil po Puli sklonjene glave in na poti komajda komu pokimal, na moje veliko presenečenje pa se ni hotel ustaviti niti ob podrtiji pri parku Nikole Tesle, kjer sva že skoraj ritualno preštela bosonoge »pubertetlije«, ki so se množili na zaprašenem dvorišču hiše, na kateri je že dve leti kraljeval velikanski grafit »KOSOVO REPUBLIKA – ISTRA KONTINENT«.

»Pubertetlije« sva z očetom nekoč poimenovala male Cigančke, ker so se ti na koncu dolgega pomola na kopaljšču Valkane vsak dan množično kopali oblečeni v majice s kratkimi rokavi, tako kot Jovanov sin Milan, žgoljavi pubertetnik, ki je na ta način, kot mi je pojasnila mama, pred sošolkami sramežljivo skrival svoja prečitna rebra.

Kaj so pod majicami skrivali Cigančki na Valkanah, nisem nikdar izvedel, a me tudi ni pretirano zanimalo. Moj oče pa je Cigane na svoj način oboževal in je rad pripovedoval, da je tudi sam eden od njih. Še posebej kadar je pra-

znil ljubo mu Stanežičevo pletersko slivovko, je najresneje razlagal, da so ga, še ne večjega od štruce kruha, njegovi ciganski starši, ki so imeli poleg njega še osemnajst drugih malih Cigančkov, pozabili vzeti s seboj, ko so s svojimi cirkušskimi šatrami zapuščali mestece Futog v Vojvodini. Šele po sili razmer sta ga posvojila prijazni srbski stric in še bolj prijazna madžarska teta, ki pa sta nato na žalost prezigodaj umrla in ga že kot majhnega dečka zapustila Jugoslovanski ljudski armadi. Ljudje so vselej z zanimanjem poslušali mojega veselo nakladaškega očeta in nikoli niso prav dobro vedeli, ali bi se jim moral smiliti ali pa bi mu morali morda takšno življenjsko zgodbo zavidati.

A ne glede na to, ali so mojega očeta res nekoč pozabili ciganski cirkusanti ali pa si je vse skupaj le izmislil, da bi okrancljal žalostno zgodbo o siroti, ki so jo vzgojili stotniki in generali, je bilo dejstvo, da sem se do He-Manovih figuric tako pogosto dokopal tudi zato, ker jih je prodajal Cigan Maki. Z njim je lahko oče barantal v nedogled, tudi do pol ure zbijal ceno figurice z osmih na štiri dinarje, da bi mu na koncu, ko je s porazom sprijaznjeni Maki le še reda radi rogovilil, da ni štiri dinarje nič drugega kot kraja poštenih prodajalcev prešvercane robe, stisnil v roko desetaka, ga prijateljsko potrepljal po rami in mu v pozdrav pristavil, da tako poštenega Cigana v svojem življenju še ni videl.

Tistega dne ni bilo nobenega barantanja. Oče je Makiju brez besed potisnil denar v roke, in medtem ko sem sam zgolj ošvrknil Makijevo preostalo pisano šaro, je on že izginil v gneči pulske tržnice. V tistem me je prvič v življenju zaskrbelo za lastnega očeta in skoraj panično sem se začel prerivati skozi množico. Popadel me je namreč strah, da bo moj zamišljeni oče stopil na ulico, ne da bi pogledal levo in desno, in ga bo tam povozil divji italijanski turist

ali pijan barba na vespi. S svojo novo plastično figurico sem zato vse bolj živčno letal gor in dol po tržnici in se pri tem zaletaval v gospe v oblekah z rožastimi vzorci, a očeta ni bilo nikjer. Za hip me je celo spreletelo, da je pozabil, da sva prišla skupaj, in se pač odpravil domov na kosilo, ko sem ga končno le zagledal, kako stoji pred vhodom v veleblagovnico in se zmeden ozira naokrog. Hotel sem že steči k njemu, ko je nekdo položil roko na mojo ramo in me prikoval na mesto. Obrnil sem se in zagledal Makija, kako ves zaskrbljen bolšči vame s svojimi velikimi črnimi očmi: »Mnogo bratko čudan stari tvoj danas. Da nije i on fasovo prekomandu, a?«

Nikdar prej nisem slišal besede »prekomanda« in niti sanjalo se mi ni, kaj pomeni. Bil sem star enajst let in sanjalo se mi je le o tem, da si bo Mario letos lahko sposodil očetov čoln in bomo šli mi trije z njim sami na Fratarski otok.

2.

KOSOVO REPUBLIKA – ISTRRA KONTINENT!

Pojma nisem imel, od kod se je dobrih šestnajst let kasneje vzel ta davno pozabljeni pulski grafit, a zdelo se je, da črke utripajo v ritmu mojega vse bolj podivjanega srca. Podobe, obrazi in kraji, ki sem jih nekoč pokopal globoko pod površje zavesti, so mi zdaj pobliskavali pred očmi kot v kakšnem ponorelem emtivijevskem videospotu. Moje nekdanje življenje se je vračalo v obliki halucinacije in občutek sem imel, da sem se znašel na zblaznelem vrtiljaku, ki me bo vsak čas nepovratno vrgel v svet, za katerega sem bil prepričan, da mi ga je nekoč že uspelo izgnati iz spomina. Moja neukrotljivo razburkana podzavest je bruhalo na plano in proti svoji volji sem se ji vse bolj prepuščal. Debele črne črke na belih pulskih zidovih so namreč utripale vse močnejše, in zdelo se je, da se bodo v nekem trenutku razletele, skupaj s kamnitimi kockami, na katerih so nekdaj domovale.

K-O-S-O-V-O R-E-P-U-B-L-I-K-A I-S-T-R-A K-O-N-T-I-N-E-N-T!

Sedel sem v svoji dvajset let stari krumpli, parkirani v garaži zraven toplarne v Mostah. Moral bi se odpeljati k Enesu, svojemu skoraj legalnemu avtomehaniku in ex-članu skupine VIS Šaneri, da bi ta poklicni šalabajzer iz Donjeg Vakufa mojo utrujeno revo pripravil za prvo daljšo pot po več letih, a sem namesto tega raje nepremično buljil v zid garaže, na katerem so razgrajali moji prividi. Svojo levo nogo sem poskusil spraviti v avto in pritisniti na mehko japonsko sklopko, a je noga, kot bi bila last koga drugega, še naprej ležala položena na betonska garažna tla in je ni niti najmanj zanimalo, da se Enesov poljubni

delovni čas verjetno izteka. Za trenutek sem se celo zbal, da se mi ne bo nikdar več uspelo iztrgati iz te možganske in telesne hibernacije.

Kdo ve, kdaj sem nazadnje pomislil na ulico Dinka Vitezića v Puli, na bele oficirske bloke in na svoje tamkajšnje otroštvo pred poletjem leta 1991. Zagrebel sem nekoč vse to v zemljo, brez nagrobnika, brez krste, brez sveč, brez žalnega govora, brez povorke, zagrebel in ne ozirajoč se odkorakal daleč stran, prepričan, da ne bo ta pozabljeni svet nikdar več oživel. Zdaj pa je košček za koščkom neokrnjen vstajal iz spominskih globin in me paraliziral v moji lastni garaži. Že več kot dvajset minut nepremičen, sem se zaman poskušal vrniti v stanje duševnega kliničnega mrtvila, v ljubo mi ravnodušnost, ki me je vsa ta leta varovala pred vdorom neobvladljivih čustev. A se mi ni uspelo premakniti niti za milimeter. Moj do nedavna pokojni oče me je skoraj šestnajst let po svoji smrti iz zasede tako neusmiljeno napadel s svojo nesmrtnostjo, da sem lahko skoraj fizično občutil, kako se v meni razrašča občutek groze in me pribija k tlom s svojo nepreštevno tonažo.

Za hip se mi je zazdelo, da se je nekdo sprehodil mimo garaže. Kdorkoli je že bil, je bilo od njega tako ali tako nesmiselno pričakovati, da bi zastal in pogledal, kaj se dogaja za odprtimi vrati. Zakaj bi namreč kogarkoli v tem ignorantskem mestu sploh zanimalo, da že celo večnost sedim v svojem odsluženem avtu, da eno nogo molim iz njega in da z desno roko odsotno tapkam po s selotejmom zalepljenem volanu. Tukaj živim bitjem je pač v življenju laže, če je vse normalno, če je vse, na kar naletijo, tako vsakdanje, tako običajno.

Vse se je vračalo. Pula in njeni duhoviti grafiti, Hotel Bristol v Beogradu, nevzdržna novosadska sopara. Vrača-

la se je Ljubljana, tista Ljubljana, ki je bila takrat. Vračala se je moja mama, ko je bila še moja mama. Spominski karneval je v moji glavi ravnokar doživljal svoj vrhunec in začenjal se je veliki ognjemet. Slike so se začele izmenjevati tako hitro, da jih nisem več razločeval, a sem še naprej podoživljal davno potlačena nerazčiščena čustva enajstletnika. Vse se je medsebojno premešalo, in pred očmi sem v nekem trenutku videl le še nedoločno bleščanje. Začel sem hlatasti za zrakom, dušilo me je in čutil sem, da izgubljam zavest. Moja nedolžna bela laž, ki me je nagradila s tednom bolniške, je ob tem počutju postajala vse manjša in moji kavni avtomati so me vse bolj upravičeno pogrješali.

Na vso moč sem se trudil zbrati, skušal sem pomisliti na to, za kateri CD me je Nadja prosila, naj ji ga prinesem iz avta, upiral sem pogled v kot garaže, in da bi se zamotil, sem ugotavljal, kaj se skriva v zmahanih kartonskih škattlah, kdo jih je tja sploh postavil in zakaj je iz garažnega kota naredil odlagališče kosovnega materiala.

Vžgal sem krumplo. Upirala se je, stara kurba, a je vžgala že v prvem poskusu, za kar sem ji bil neznansko hvalen. Ne da bi se tako zavestno odločil, sem pritisnil na plin in krumplo je počasi krenila v rikverc. V tistem se je zaslišal glasen praskajoč zvok. Videl sem, kako odprta vrata drsajo ob steno garaže, in v zadnjem trenutku potegnil ročno, preden bi vrata krumpel zadela ob podboj garažnih vrat in se deformirala do nerazpoznavnosti ter bi se okno razletelo na tisoče drobnih koščkov.

Spet sem ugasnil motor.

***

»Kdaj greš?«

»Ne vem.«

»Kdaj pa rabiš avto?«

»Čim prej. Če lahko, jutri.«

»A kam greš?«

»Ne vem ... še.«

»Čuj ... ne veš ... še! Ti si mi res kot ovaj moj Žiga. On ve, da bo enkrat prčio, ker je mlad in zgotan. Samo ne ve še, koga in kdaj bo prčio.«

Enes je imel svojo običajno rutino, preden je prevzel ključe in zamrmral, da bo poklical, ko bo avto fertik. Bil je pač šef po dolgih letih rintanja za sebi podobne morone in je končno lahko preluftal svoje ventile in auspuhe. Njegova napol ilegalna delavnica Dino, ki jo je poimenoval po svojem prvorojencu, je tičala ob železniški progi nasproti stadiona v Šiški. »Tako dobro je skrita, da tu še Šiptarji sladoleda niso nikoli prodajali,« je opisoval svojo črno luknjo vsakemu revežu, ki je po nesreči zalutal k njemu. Zdaj sem bil ta revež jaz, Enes pa je končno le zarinil svojo bosansko glavo pod mojo havbo.

»Kdo ti je menjal ventilator?«

»Nadja je vozila ...«

»Pa zakaj nisi meni pripeljal?«

»Avto se ji je ustavil sredi ceste ...«

»In kam ga je odpeljala?«

»Na Dolgi most.«

»Na Dolgi most. In ... koliko ji je *hajvan* vzela za tole?«

»Ne spomnim se.«

»Vidi ti to, kako je on to ... Pa zakaj ni tebe klicala, pa bi ti mene klicala?«

»Ne delajo to Slovenci tako.«

Magični argument ga je povsem zadovoljil.

»A dobro. Nima veze. Bomo zrihtali.«

Pri Enesu sem vselej brez razloga zabil vsaj pol ure in se v tej vukojebini sredi mesta spraševal, ali bi morda

dobil popust tudi, če v njegovih očeh ne bi veljal za »našeg čoeaka«. Seveda mi ni padlo na kraj pameti, da bi vsakemu vokalnemu instrumentalistu iz Donjega Vakufa pojasnjeval, da se nikoli nisem počutil njihovega in da si niti ne želim biti njihov. Laže, pa tudi ceneje, je bilo stisniti zobe in nabijati z njim »po naši« ter se zraven zabavati z uganjanjem, kolikšen popust bi pri Enesu iztržil kot Janez.

»Ne vprašam te jaz, veš ... zastonj, kam greš. Mislim, boli me kurac, ti pejt, kam hočeš ... *pa makar i u* Slovenske Konjice, ampak je razlika v tem, a boš šel gor ali dol.«

»Kako misliš?«

»Pa vidi. Gor so ti vse fine ceste, brez lukenj. Fino gas in pičiš. A dol ... i sam veš, kako je.«

Pojma nimam. Na oni strani Kolpe nisem bil že »od onda«.

»Dol grem.«

»Aha. Žiga! Žigaaa! Pridi sem! Tale avto da mi zrihtaš ... da bo *ko pišča*. Tale fant ti je *naš čoeak*. Bosanac.«

»A niso vsi?«

»Ne seri.«

Žiga je s svojimi črnimi rokami pograbil ključe in se usedel v avto. Krumpla je tokrat vžgala šele v tretjem poskusu.

»Kaj se smeješ, *jebem ti čáću tvoga*. V bivši Jugi, mi Bosanci smo jebali, vsi ostali so se pa množili *ko pacovi*. Vas dva ste mladi pa ne veste, ampak pol teh Janezov, Ivanov in Jovanov, ki se zdaj kurčijo po Balkanu, je naredil kakšen Mujo ali Suljo.«

Enes je bil srečen človek. Imel je občinstvo, ki mu ni oporekalo, to pa je bilo tudi vse, kar si je kdajkoli želel.

»*U ona vremena* je lahko Bosanac *prčio* katerokoli je hotel, samo se nobena ni hotela poročiti z njim. Niso hotele Jugoslovanke, da se otroku oči kliče Mujo. Ali Enes. To

vam je bilo to njihovo bratstvo in edinstvo. In zato sploh ni čudno, da se je tako končalo.«

* * *

Ko sem iz delavnice Dino marširal nazaj proti ljubljanski civilizaciji, je bilo moje počutje v takšni krizi, da me niti ljubljanski taksisti niso mogli spraviti v slabšo voljo. Usedel sem se v modrega oppla vektro in se zavestno odločil, da bom raje ostal brez desetih evrov, kot da bi se ubadal s tem, če bo sumljivec pritisnil neki gumbek na taksimetru, ki se bo potem obračal s hitrostjo treh evrov na minuto, ali pa me bo raje iz Šiške do Poliklinike peljal čez Ravbarkomando.

Še manj se mi je dalo pogovarjati z njim in poslušati, kako je bila sinoči policijska kontrola na Celovski in kako se je zagozdil v centru, ker kapičarji na semaforjih dajejo vler in dvigujejo ročno. Za nobene taksi debate nisem imel niti približno dovolj energije, zato sem se zagledal skozi šipo in opazoval blazno vznemirljive panorame Drenikove in Topniške ulice, zlizani opel pa je v blaženi tišini šibal proti središču mesta.

»A tuki bo v redu?«

Ustavil je na avtobusni postaji na Njegoševi in taksimeter je kazal šest evrov in petdeset centov. Izstopil sem, prečkal cesto in se znašel pred vhomom v Polikliniko, ne da bi najbolje vedel, kaj bi rad tam počel. Misel, da bom moral še nekaj časa čakati tam in opazovati mešano procesijo skorajšnjih mrličev, polomljencev in hipohondrov, se mi ni ravno dopadla, a tako ali tako sem imel občutek, da že tri dni sedim v čakalnici kakšne socialistične zobne ambulante. Poleg tega pa še vedno nisem bil psihično pri-

pravljen, da bi vkorakal noter in v tem boju na vse ali nič prevzel pobudo.

Pasivna agresija se mi je v trenutnem stanju veliko bolj prilegala. Naslonil sem na steber in se pripravil na to, da bom za nedoločen čas s pogledom previdno švigal od enega pacienta do drugega, da ne bi slučajno kak invalid dobil občutka, da strmim vanj, saj me je mama od nekdaj učila, da to ni vljudno. Duša, ki že sto let dela na Polikliniki, že ve o teh stvareh.

***

»Nič ne rabim. Bom samo enega prižgala.«

Gospa s hojco se je pomikala proti meni, za njo pa je na vhodu ves zmeden stal pleško, verjetno njen sin, ki ni vedel, ali naj steče po jopo, naj gospo na silo zvelče nazaj na toplo ali pa naj si tudi sam enega prižge. Deloval je kot človek, ki ima bogate izkušnje s preprostimi vprašanji, na katera ne zmore najti preprostih odgovorov, in po daljšem premisleku se je odločil, da bo še najbolje, če gre nekam po stopnicah. Gospa pa se je ustavila zraven mene, potegnila iz žepa cigaret in si ga prižgala.

»A bi ti tut enga?«

Pokimal sem in gospa mi je ponudila tudi svoj vžigalnik, da sem si po dolgem času spet enega prižgal. Nisem bil kadilec, a vsake toliko mi je resno zapasala doza strupa v žilah.

»A ste vi zdrav al ste bolan?«

»Zdrav.«

»Pol sva že dva. Sam te moderni otroc pa vnuki ne štekajo, da je človek pr osemdesetih star, in me pelejo sem na neke preiskave in pol mi te butlni tuki vsakič kej najdejo. Pa holesterol pa žile pa pejnovrt. Pol bi me pa moji gumpci

na podvodno aerobiko vpisal, pa mi ne pustil kadit pa jest pečenke pa kaj jst vem kaj še. Dejganosrt, sem rekla, gmah mi dejte, da loh v miru zdrava umrem, tko k se zagre, ne pa da me bojo tuki k rastlinco zalival.«

Medtem ko sem poskušal kimati na pravih mestih, da bi vsaj navzven deloval tako, kot da me življenjska zgodba gospe s hojco zanima, je šla Duša neopazno mimo naju in opazil sem jo šele, ko je bila že kakih deset metrov stran. Vrgel sem napol pokajeni čik v grmovje in se zapodil proti njej.

»Duša! Dušaaaa! Dušaaa!«

Bila je že na prehodu za pešce, ko se je končno obrnila in me zagledala. Ni bila oseba, ki bi jo življenje lahko presenetilo, še manj pa je presenečenje kazala. Dejstvo, da me je videla prvič po nekaj mesecih in da sem jo šele po več letih znova pričakal pred vrati njene Poliklinike, je pričakala tako brezizrazno, kot bi gledala ponovitev mehiške limonade. Lahko bi jo zasovražil že samo zaradi tega pogleda, če ga ne bi bil nekoč odkril tudi pri sebi in če je ne bi sovražil že zaradi toliko drugih stvari. A tako, kot sem jo sovražil zdaj, je najbrž nisem še nikoli. Morda le takrat, ko se je nekega dne odločila, da bo z menoj govorila v slovenščini. Jaz sem z njo še vedno govoril v srbohrvaščini, a redko s takšnim užitkom kot danes.

»Kaj pa ti tuki?«

»*Gdje je?*«

»Kdo?«

»Hočem številko, naslov, karkoli. Hočem vedeti, kje je.«

»O kom govoriš?«

»*Znaš ti.*«

Moja terminatorska mama se mi je za hip celo zazdelo šokirana, a že v naslednjem trenutku je začela hoditi čez cesto, kot bi se odločila, da bo zbežala pred lastnim